

DOI: 10.33310/2518-7813-2020-68-1-262-265

УДК 37.013.3.015.31:7.071.2.087.68] (477)

Юрій СІКА

*аспірант кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
м.Переяслав-Хмельницький, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглядається теоретичні основи формування диригентсько-хорової освіти в Україні. Визначаються перспективи формування диригентсько-хорової освіти у процесі підготовки студентів педагогічних вузів які вимагають ефективність результатів навчально-методичного підходу як засобу, що дозволяє найбільш цілісно уявити означену проблему на різних рівнях (загально методичному, загальнонауковому, частковому). Проаналізувавши сучасні наукові дослідження означеного феномену, дає підстави про внесення до структури та змісту диригентсько-хорової освіти значних змін, покликаних наповнити навчальний процес відповідними науковими підходами. Висвітлюється певні завдання диригентсько-хорової освіти, її змістовного, структурного та методологічного рівнів майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: диригентсько-хорова освіта, наукові підходи, професійні завдання.

Сьогодні освіті необхідні фахівці з інноваційним мисленням, які мають відповідальність за розвиток та вдосконалення особистості, тому музична педагогіка в сучасній Україні стає актуальною. Сучасні умови національної вищої освіти дає змогу розглядати теоретико-методологічне осмислення формування диригентсько-хорової освіти як процес професійної підготовки студентів педагогічних вузів, кінцевим результатом якого є інтегрована готовність майбутніх фахівців до виконання різних видів музично-педагогічної діяльності. Вирішенню багатьох питань з набуття музично-педагогічної освіти існують фундаментальні праці, різноманітні погляди, видатних музикознавців, педагогів, психологів. Разом з тим розв'язання проблеми формування диригентсько-хорової освіти у професійної підготовки студентів педагогічних вузів, не знайшла достатнього висвітлення у науковій навчально-методичній літературі.

Диригентсько-хорова освіта являє собою складову цілісної професійної компетентності майбутнього вчителя музики, що містить у своїй основі сукупність його знань, умінь і якостей особистості, необхідних для вирішення професійних завдань. Вона є найважливішою категорією сучасної педагогіки професійної освіти, яка являє собою складну системно організовану якість внутрішнього світу фахівця. Це визначається особливою специфікою роботи хорового диригента, яка спрямована на практичне вирішення завдань формування особистості засобами хорового співу. На нашу думку, ефективним результатом цієї проблеми є оновлена методика диригентсько-хорової професійної підготовки студентів, яка поєднає в собі новітні технології, історичні та національні традиції. Це є успішним результатом навчального

процесу і важливим принципом професійної майстерності сучасного вчителя музики. На думку хорового диригента сучасності А.Болгарського "диригентська-хорова освіта – це виконавські якості диригента..." [4, с.21].

Питання диригентсько-хорової освіти в Україні складалася протягом багатьох століть. Проаналізувавши наукові праці О.Городцова, П.Козицького, О.Кошиця, Б.Яворського та інших можна дійти до висновку, що основою ідеї з професійної підготовки майбутніх фахівців хорової справи науковці зосереджувалися на збиранні та пізнанні історико-теоретичного матеріалу з даного питання. Наприклад, актуальним питанням до формування диригентсько-хорової освіти простежується тонкою лінією у композиціях визначного українського композитора, диригента О.Кошиця "темброва та динамічна драматургія завжди виходила на перший план у порівнянні з іншими засобами музичної виразності. І в який би спосіб не втілював музикант свій художній задум, жоден твір не залишає враження одноманітності, а постає перед слухачем, наче розгорнута драматична картина" [5, с.17].

Педагогічний вплив на формування диригентсько-хорової освіти як процесу, визначається професійною діяльністю видатних українських музичних діячів: Г.Верьовки, М.Вериківського, Е.Скрипчинської, К.Пігрова, М.Колесси, Б.Яворського та ін. Актуальні питання означеної проблеми окреслюють у наукових дослідженнях, публіцистичних статтях сучасні науковці, а саме: в історичному аспекті (А.Мартинюк, Т.Мартинюк, О.Михайличенко, І.Павлик та ін.), хорознавчому (О.Бенч-Шокало, Т.Смирнова та ін.) диригентсько-хоровому (А.Авдієвський, П.Ковалик, А.Козир,

А.Лашенко та ін.) вокально-хоровому (Ю.Юцевич, О.Стахович та ін.), музично-психологічному (Л.Бочкарьов, В.Назайкінський С.Науменко), музично-педагогічному (А.Болгарський, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька) та ін. Науковці виокремлюють специфічні риси організації навчального процесу диригентсько-хорової освіти та окреслюють коло першочергових питань, від вирішення яких залежить здатність майбутнього вчителя музики. Однак, різноманітні аспекти диригентсько-хорової освіти недостатньо висвітлені у науково-методичній літературі.

У науковій праці “Диригент хору: індивідуальність” Т.Смирнова теоретично обґрунтовує концепцію вдосконалення диригентсько-хорової підготовки студентів, які здобувають професійно-педагогічну освіту у вищих навчальних закладах. Дослідниця виявляє особливості розвитку і становлення сучасної вітчизняної та зарубіжної музично-педагогічної освіти, педагогічні принципи, особливості оновлювання структури і змісту професійної та мистецької освіти студентів на засадах сучасних педагогічних та психологічних досягнень. Т.Смирнова з’ясує доцільність підходу до диригентсько-хорової освіти як підготовки студента до творчого самовираження, педагогічного спілкування та управління хоровим колективом [8].

Методику формування диригентсько-хорової підготовки студентів педагогічних вузів вчені розглядають як навчальну діяльність, що узагальнює музично-теоретичний, диригентсько-хоровий, виконавський та методичний напрями в системі музично-педагогічної освіти. Важливе місце в системі підготовки майбутнього педагога-музиканта займає цикл диригентсько-хорових дисциплін. Приєднуємося до думки одного із найяскравіших представників сучасної диригентсько-хорової школи Анатолія Авдієвського: “Я як хормейстер маю можливість – справді унікальну – у контакті зі співаками будувати нову звукову форму навіть тих творів, котрі часто виконуються, бо бачу перед собою живих людей з повною гамою їхніх почуттів. І всіх їх потрібно злити ... в єдину художню цілісність, бо лише з нею можна втілити свої творчі задуми. І коли хор починає звучати як одна багатуша душа – я щасливий” [1, с.81]. З цього приводу, дослідниця О.Бенч-Шокало відмітила: “... колективний, хоровий голос, звук якого має своє особливе лице, живе й виразне, коли люди, що творять його, відчувають ще “щось”, що не надається для наслідування, але що само собою утворюється, коли ідея опанує душею загалом” [3]. Це створює основу для усвідомлення спеціального підходу диригента хорового колективу у навчальному педагогічному процесі.

Сучасні науковці (А.Козир, Л.Коваль, В.Краєвський) вважають, що результативність диригентсько-хорового навчального процесу залежить від педагогічного впливу майбутнього вчителя музики на формування загальних цінностей молодого покоління. Так, дослідниця А.Козир враховує, що “керівник хорового колективу проходить у процесі спілкування з колективом, у створенні творчої атмосфери у взаємодії з ним. Уміння „відчувати” стан хористів, сприяє розвитку здібності керівника впливати на хоровий колектив, який формується через розвиток виразних засобів диригентського апарату” [6].

Основним завданням диригентсько-хорової освіти є розвиток загальної музичної культури студентів, формування художнього сприймання та музичного мислення, навчання диригентській техніці й практичної роботи з хоровим колективом.

Отже, результативність диригентсько-хорової освіти у процесі підготовки студентів педагогічних вузів вимагає виконання певних завдань, а саме:

- 1) Сприяти формуванню знань, вмінь, навичок, які забезпечують можливість реалізації професійної диригентсько-хорової освіти;
- 2) Готувати майбутніх учителів музичного мистецтва до найбільш важливого та поширеного виду диригентсько-хорової освіти в умовах загальноосвітньої школи;
- 3) Створити сприятливі умови для професійної роботи студентів з хоровим колективом.

Таким чином, перспективи формування диригентсько-хорової освіти у процесі професійної підготовки студентів педагогічних вузів сьогодення вимагає оновлення навчально-методичного процесу. Особливу роль з означеного питання відіграє викладання спеціальних предметів диригентського циклу, музичного інструменту, музично-теоретичних дисциплін.

Це дає можливість значно покращити індивідуальні форми процесу навчання не тільки з профільних дисциплін, але й практичної роботи, з хоровим колективом. Адже, сучасний організаційний навчальний процес посилюється у зв’язку зі зростанням позааудиторної, самостійної роботи у професійній підготовці студентів педагогічних вузів.

Наголошуємо на тому, що проблема методичного забезпечення диригентсько-хорової освіти у процесі професійної підготовки підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва є актуальною. На наше глибоке переконання, підготовка вчителів музичного мистецтва набуде більшої досконалості за умов поглиблення знань і творчого використання наукових доробок та досвіду

видатних представників хорового мистецтва. Такий підхід відкриває нові можливості для поглибленого та якісного навчального процесу в умовах педагогічних вузів.

У зв'язку з цим, ми виділяємо загально педагогічні принципи диригентсько-хорової освіти, в якості яких виступає системність та послідовність на основі комплексного підходу до педагогічного навчального процесу, готовність до оволодіння різноманітними навичками та вміннями, здатності до інтегрування сучасних знань і національних традицій та регіональних хорових напрямів та шкіл.

Отже, аналіз сучасних наукових досліджень формування диригентсько-хорової освіти як процес професійної підготовки студентів педагогічних вузів вимагає про внесення до структури та змісту диригентсько-хорової освіти значних змін, наповнити навчальний процес науковими підходами:

1. Аксіологічний (навчальний процес передбачає передусім виховання гуманістичного типу особистості студента, формує естетичні почуття і здатність реалізувати їх у хоровому мистецтві).
2. Етнопедагогічний (у ході навчального процесу диригентсько-хорової освіти як професійної підготовки студентів педагогічних вузів цей підхід ми впроваджуємо на засадах традицій українського хорового мистецтва).
3. Гуманістичний (використання гуманістичного підходу у навчальному процесі диригентсько-хорової освіти передбачає створення умов для формування в майбутньому вчителю музичного мистецтва цілісного, особистісно-зумовленого образу світу та особистості в ньому).
4. Синергетичний (впровадження такого підходу у процес навчання майбутніх хорових диригентів є вагомим показником модернізації диригентсько-хорової освіти і цілеспрямованим

засобом розвитку алгоритмів самоосвіти, самоорганізації, самоуправління особистості того, хто навчається).

5. Орієнтовано-особистісний (упровадження особистісно-орієнтованого підходу в процес професійної диригентсько-хорової освіти студентів педагогічних вузів забезпечує і відображає становлення особистісної змістової студента, яка формується на основі взаємодії глибокого пізнання навколишнього світу та самого себе.

Диригентсько-хорова освіта сучасності постає як закономірний спадкоємець багатовікових традицій, адже педагогічний досвід хорових діячів, українських композиторів має стати предметом детального вивчення в процесі підготовки хорового диригента. Адже творчість українських композиторів розкривається не суцільно, а в тісному зв'язку з розвитком диригентсько-хорової освіти, яка склалася в музичному мистецтві. Такий методологічний підхід сприяє панорамі еволюції української музичної культури в її контекстуальних зв'язках з історичною епохою та провідними художніми тенденціями [2].

Таким чином, формування диригентсько-хорової освіти як процесу професійної підготовки студентів педагогічних вузів повинна ґрунтуватися на основі оновлених методик і, навіть, про перебудову концепції освіти та виховання фахівця. В цій новій ситуації перед диригентсько-хоровою освітою постають питання перебудови всієї системи, її змістовного, структурного та методологічного рівнів майбутнього фахівця.

Перспективою подальшого розгортання досліджуваної проблеми є розробка методичної моделі з метою формування диригентсько-хорової культури у процесі професійної підготовки студентів педагогічних вузів.

Список використаних джерел

1. Авдієвський А. Формування особистості на ґрунті національно-культурного відродження / А.Т. Авдієвський. // Мистецтво у школі: зб.ст., упор. І.М. Гадалова. – Київ: УДПУ, 1996. – Вип. I. – С. 80 – 83.
2. Академія музичної еліти України: Історія та сучасність. До 90-річчя Нац. акад.Україна ім. П.Чайковського/ Авт.-упоряд.: А.П.Лашченко та ін. – Київ: Муз.Україна, 2004. – 560 с.
3. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів: Актуалізація звичаєвої традиції: Навч. посіб./ О. Бенч-Шокало.– Київ: "Укр. Світ", 2002. – 440 с.
4. Болгарський А. Хоровий клас і практика роботи з хором / Навч. посібник /А. Болгарський, Г. Сагайдак. – Київ : "Музична Україна", 1987. – 240 с.
5. Булат Т., О. Кошиць і народна пісня //Народна творчість та етнографія. – №2.– Київ, 1966.– С.17.
6. Козир А.В. Концептуальні засади формування фахової майстерності майбутніх учителів музики [навчально-методичний посібник] / Алла Володимирівна Козир. –2006. –108 с.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. /Оксана Петрівна Рудницька. – Київ. – 2002. –270 с.
8. Смирнова Т.А. Диригент хору: індивідуальність: Науково-методичні матеріали. – Харків : Нове слово, 2003. – Вип. 2.- 58 с.

Reference

1. Avdiyevsky, A. (1996). *Formation of personality on the basis of national-cultural revival* Kiev: UDPU. [in Ukraine].
2. *Academy of Music Elite of Ukraine: History and Modernity. To the 90th Anniversary of Nat. P. Tchaikovsky.* (2004). Uporiad. A. Lashchenko et al. – Kyiv : Muz.Ukraine. [in Ukraine].
3. Bench-Shokalo, O. (2002). *Ukrainian Choral Singing: Updating the Customary Tradition* Kyiv: Ukr. World. [in Ukraine].

4. Bulgarskiy, A., (1987). *Choral class and practice with chorus* Kyiv: Musical Ukraine. [in Ukraine].
5. Bulat, T. (1966). *Kosice and folk song. Folk creativity and ethnography* Kyiv. [in Ukraine].
6. Kozir, A. (2006). *Conceptual bases of formation of professional skill of future music teachers*
7. Rudnitskaya, O. (2002). *Pedagogy: General and Artistic* Kyiv. [in Ukraine].
8. Smirnova, T.(2003). *Conductor of the choir: Individuality: Scientific and methodical materials* Kharkiv: A new word. [in Ukraine].

Юрий Сика. Теоретические аспекты формирования дирижерско-хорового образования в Украине

В статье рассматриваются теоретические основы формирования дирижерско-хорового образования в Украине. Определяются перспективы формирования дирижерско-хорового образования в процессе подготовки студентов педагогических вузов, требующие эффективность результатов учебно-методического подхода как средства, позволяющего наиболее целостно представить указанную проблему на различных уровнях (общем методическом, общенаучном, частичном). Проанализировав современные научные исследования указанного феномена, дает основания о внесении в структуру и содержание дирижерско-хорового образования значительных изменений, призванных наполнить учебный процесс соответствующими научными подходами. Освещается определенные задачи дирижерско-хорового образования, ее содержательного, структурного и методологического уровней будущего учителя музыки.

Ключевые слова: дирижерско-хоровое образование, научовые подходы, профессиональные задания.

Yuriy Sika. Theoretical aspects of conductorial-choral education development in Ukraine

The article deals with theoretical aspects of conductorial-choral education development in Ukraine. The author provides the analysis of modern scientists' research works on the phenomenon under study. Conductorial-choral education is viewed as a component of a future music teachers' professional competence, which is based on the unity of their knowledge, skills and personal qualities necessary for the solution of professional issues.

The prospects of conductorial-choral education development in the process of pedagogical University students' training have been determined. They require the improvement of the educational-methodical approach as a tool, which allows providing the most holistic presentation of the issue at different levels (general methodological, general scientific, specific). The issues of conductorial-choral education as a process of pedagogical University students' training have been researched. It has been concluded that successful outcome of the educational process depends on the ability to solve different educational tasks while teaching special disciplines of the conductorial cycle, musical instrument, and musical-theoretical disciplines. This makes it possible to significantly improve individual forms of educational process, not only the specialized disciplines, but also a system of workshops adapted to various activities in music lessons.

The analysis of modern scientific researches of conductorial-choral education development as a process of pedagogical University students' training gives grounds for making significant changes in the structure and content of conductorial-choral education, which fills the educational process with appropriate scientific approaches. Conductorial-choral education in Ukraine becomes a so-called natural heritor of the centuries-old traditions, because the pedagogical experience of choral representatives, Ukrainian composers should be the subject of a detailed study in the process of choral conductor's training. This approach to the conductorial-choral educational process opens new opportunities for the advanced and high-quality musical pedagogical education.

Thus, the development of the conductorial-choral education as a process of pedagogical University students' professional training should be based on new methods and techniques. In this new situation, conductorial-choral education is faced with the tasks of restructuring the entire system, its substantive, structural and methodological levels of a future specialist's training for the fulfillment of professional tasks.

Key words: conductorial-choral education, scientific approaches, professional tasks.